

Povezanost konzumacije psihoaktivnih tvari i privrženosti romantičnom partneru

Čerpinko, Eva

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:761232>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Eva Čerpinko

**POVEZANOST KONZUMACIJE PSIHOAKTIVNIH
TVARI I PRIVRŽENOSTI PREMA ROMANTIČNOM
PARTNERU**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: Prof. dr. sc. Marijana Majdak

Zagreb, 2024.

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Konzumacija psihoaktivnih tvari.....	1
1.2. Privrženost prema romantičnom parteru.....	2
1.3. Konzumacija psihoaktivnih tvari i privrženost prema romantičnom partneru u mladoj odrasloj dobi.....	4
1.4. Odnos konzumacije psihoaktivnih tvari i privrženosti.....	6
1.5. Pregled dosadašnjih istraživanja o povezanosti konzumaciji psihoaktivnih tvari i privrženosti prema romantičnom partneru.....	8
2. CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA	11
3. METODA	12
3.1. Uzorak.....	12
3.2. Postupak provedbe istraživanja.....	13
3.3. Mjerni instrument.....	14
3.4. Obrada podataka.....	16
4. REZULTATI	17
4.1. Deskriptivni pokazatelji konzumacije psihoaktivnih tvari i privrženosti prema romantičnom partneru.....	17
4.2. Odnos privrženosti i konzumacije duhana i elektroničkih cigareta.....	19
4.3. Odnos privrženosti i konzumacije alkohola.....	20
4.4. Odnos privrženosti i nemedicinske uporabe (zlouporabe) lijekova na recept.....	22
4.5. Odnos između privrženosti te konzumacije ilegalnih psihoaktivnih tvari i novih psihoaktivnih tvari.....	23
5. RASPRAVA	25
5.1. Osvrt na rezultate istraživanja.....	25
5.2. Ograničenja i preporuke za buduća istraživanja.....	31
5.3. Praktične implikacije rezultata.....	33
6. ZAKLJUČAK	34
POPIS TABLICA	36
LITERATURA	37

Povezanost konzumacije psihoaktivnih tvari i privrženosti prema romantičnom partneru

Sažetak:

Zlouporaba psihoaktivnih tvari često se opisuje kao bolest kojoj nema lijeka. Alternativna etiologija konzumacije psihoaktivnih tvari može se ispitati kroz postavke moderne teorije privrženosti. Cilj provedenog istraživanja bio je utvrditi odnos između privrženosti prema romantičnom partneru i konzumacije psihoaktivnih tvari. Istraživanje je provedeno putem web ankete na prigodnom uzorku od 216 mladih odraslih osoba u dobi od 18 do 30 godina s područja Republike Hrvatske. U istraživanju su korišteni Upitnik konzumacije psihoaktivnih tvari osmišljen za potrebe ovog istraživanja te Upitnik privrženosti prema ljubavnim partnerima (Kamenov i Jelić, 2003.). Rezultatima istraživanja utvrđena je statistički značajna pozitivna povezanost između dimenzija privrženosti (anksioznost i izbjegavanje) i učestalosti konzumacije alkohola, učestalosti opijanja te učestalosti konzumacije ilegalnih i novih psihoaktivnih tvari. Dobivena je i statistički značajna pozitivna povezanost između nemedicinske uporabe (zlouporabe) lijekova na recept i razine anksioznosti, dok je povezanost između razine izbjegavanja bila neznčajna. Nije utvrđena statistički značajna povezanost između dimenzija privrženosti i broja popušanih cigareta dnevno.

Ključne riječi: konzumacija psihoaktivnih tvari, privrženost prema romantičnom partneru, izbjegavanje, anksioznost

The connection between consumption of psychoactive substances and attachment to a romantic partner

Abstract:

Substance abuse is often described as a disease that cannot be cured. An alternative etiology of the consumption of psychoactive substances can be examined through the premises of modern attachment theory. The aim of the research was to determine the relationship between attachment to a romantic partner and the consumption of psychoactive substances. The research was conducted via web survey on a convenient sample of 216 young adults aged 18 to 30 from Croatia. In the research were used the Psychoactive Substance Consumption Questionnaire designed for the purposes of this research and the Attachment to Love Partners Questionnaire (Kamenov and Jelić, 2003). The research results showed a statistically significant positive relationship between the dimensions of attachment (anxiety and avoidance) and the frequency of alcohol consumption, the frequency of drinking and the frequency of consumption of illegal and new psychoactive substances. A statistically significant positive association was also obtained between the non-medical use (abuse) of prescription drugs and the level of anxiety, while the association between the level of avoidance was insignificant. No statistically significant relationship was found between the attachment dimensions and the number of cigarettes smoked per day.

Key words: consumption of psychoactive substances, attachment to a romantic partner, avoidance, anxiety

Izjava o izvornosti

Ja, Eva Čerpinko pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Eva Čerpinko

Datum: 26. 8.2024.

1. UVOD

1.1. Konzumacija psihoaktivnih tvari

Rizičnim ponašanjem se smatra svako ponašanje koje se može opisati kao smjelo, opasno, iritirajuće, netolerantno ili smrtonosno. Takvo ponašanje može ugroziti samu osobu ili grupu, a rizičnim ga doživljava i opisuje okolina. Upravo je konzumacija psihoaktivnih tvari jedan od takvih oblika visokorizičnih ponašanja (Đuranović, 2014.). Pojam psihoaktivna tvar, opojno sredstvo ili „droga“ odnosi na svaku supstancu prirodnog ili sintetičkog porijekla koje može izazvati ovisnost ili želju za njezinim ponovnim uzimanjem (Ausfelder, 2004., prema Soča i Babić, 2015.). Danas su alkohol i duhan legalno i lako dostupni odraslima u većini zemalja. Oni obično nisu zakonski dostupni mladim ljudima ispod određene dobi, međutim minimalna dob i opseg u kojem se proizvode znatno se razlikuju među zemljama. Osim legalnih, postoje nezakonite, odnosno ilegalne psihoaktivne tvari čija je nemedicinska uporaba zabranjena Međunarodnim ugovorom o kontroli droga zbog uvjerenja da one predstavljaju neprihvatljiv rizik za zdravlje odraslih korisnika (Alvarez-Monjaras i sur., 2019.). To se odnosi na konzumaciju amfetamina, metamfetamina, kokaina, LSD-a, steroida/anabolika, opioida, opijuma/heorina itd. Svaka konzumacija psihoaktivnih tvari koje štetno djeluju na zdravlje i nije zakonski dozvoljena naziva se zluporabom (Rowe i Liddle, 2003.). Navedene psihoaktivne tvari ujedno predstavljaju i sredstva ovisnosti te mogu dovesti do razvoja poremećaja ovisnosti – kliničkog, psihijatrijskog poremećaja koji je karakteriziran patološkom i kompulzivnom zluporabom psihoaktivne tvari. Psihijatrijski simptomi uključuju neizdrživu žudnju za psihoaktivnom tvari, socijalno povlačenje i toleranciju na psihoaktivnu tvar što dovodi do značajnog funkcionalnog oštećenja te nastavka konzumacije unatoč negativnim posljedicama (Alvarez-Monjaras i sur., 2019.). Samo neke od neželjenih nuspojava zluporabe psihoaktivnih tvari uključuju lošije kognitivno funkcioniranje, smanjenu radnu memoriju, smanjenu koncentraciju, nagle promjene raspoloženja, halucinacije, dezorijentiranost, povećani rizik za razvoj drugih ovisnosti i psihijatrijskih poremećaja te nemogućnost efektivnog korištenja mehanizama suočavanja sa stresom. Nadalje, zluporaba psihoaktivnih tvari dovodi do narušene kvalitete društvenog života, lošijeg obrazovnog postignuća i učinaka na

poslu što posljedično može dovesti do odustajanja od školovanja, gubitka posla, socijalne isključenosti (Mohamad i sur., 2018.) te upletenosti u kriminal i delikvenciju (Skjærvø i sur., 2017.). Statistički podaci iz 2022. godine ukazuju na to kako je čak 70,3 milijuna ljudi u dobi od 12 ili više godina, odnosno njih 24,9 % koristilo ilegalne droge barem jednom tijekom života. 48,7 milijuna ljudi (17,3 %) razvilo je poremećaj ovisnosti, uključujući 29,5 milijuna koji su imali poremećaj ovisnosti o alkoholu i 27,2 milijuna koji su imali poremećaj ovisnosti o drogama (SAMHSA, 2023.). Gotovo jedna trećina odraslih osoba diljem svijeta zadovoljit će kriterije za poremećaj ovisnosti o alkoholu u nekom životnom razdoblju, a postoje i visoke stope drugih poremećaja koji se javljaju istodobno s ovisnošću (Ignaszewski, 2021.). Iako za mnoge upotreba psihoaktivnih tvari predstavlja samo prolazno razdoblje eksperimentiranja, za neke je povezana s navedenim brojnim negativnim zdravstvenim i socijalnim ishodima. Unatoč dobro poznatim štetnim posljedicama zlouporabe sredstava ovisnosti po fizičko i mentalno zdravlje te cjelokupnu kvalitetu života, samo mali dio ljudi s poremećajima ovisnosti o alkoholu ili drogama potraži stručnu pomoć ili prima bilo kakav tretman (Mohamad i sur., 2018.)

1.2 Privrženost prema romantičnom parteru

Bowlby (1973.) koristi teoriju privrženosti kako bi objasnio čvrste emocionalne veze između djeteta i njegovog skrbnika. Privrženost se može definirati kao motivacijski, bihevioralni i interakcijski sustav koji pruža sigurnost nezrelom potomstvu te regulira udaljenost/bliskost između djeteta i roditelja, odnosno djetetove „figure privrženosti“. U situacijama neugode, prijatnje i opasnosti, dijete će tražiti blizinu roditelja pri čemu bi idealna reakcija roditelja bila ta da utješi i umiri dijete. Ovaj osjećaj sigurnosti ili „sigurne baze“ pomaže djetetu da regulira svoje afekte i važan je korak na putu stjecanja vlastitih strategija suočavanja sa stresom, strahom ili nevoljom. Prilikom uspostave „sigurne baze“, dijete je sposobno za istraživanje svoje okoline i vlastitog unutarnjeg svijeta. Na temelju kvalitete interakcije s roditeljima, dijete stvara kognitivne reprezentacije („unutarnje radne modele“) o sebi i svojim figurama privrženosti. Teorija privrženosti pruža okvir za razumijevanje bliskih odnosa tijekom cijelog života s obzirom da se pokazalo kako unutarnji radni modeli ostaju relativno stabilni tijekom vremena, a vršnjaci i romantični partneri služe kao

figure privrženosti na prijelazu iz djetinjstva u odraslu dob (Hazan i Shaver 1994.). S obzirom na međugeneracijski prijenos privrženosti, tip privrženosti koju pojedinac ima direktno je povezan s njegovim iskustvima u romantičnim vezama te s kvalitetom romantične veze u odrasloj dobi (Feeney i Noller, 1991.).

Privrženost prema romantičnom partneru može se objasniti kroz dvodimenzionalni model odrasle privrženosti. Kao rezultat ranih iskustava privrženosti s primarnim skrbnikom, odrasle osobe razvijaju trajne unutarnje reprezentacije – model o sebi i model o drugima. Model o sebi odnosi se na razinu emocionalne ovisnosti o drugima prilikom samovrednovanja. Može biti pozitivan pri čemu osoba sebe percipira kao vrijednu ljubavi i podrške ili negativan pri čemu osoba samu sebe smatra ne vrijednom i nedostojnom ljubavi. Uvjerenje osobe o dostupnosti socijalne podrške povezano je s modelom o drugima. Model o drugima također može biti pozitivan ili negativan pri čemu osoba druge vidi kao pouzdane i dostupne nasuprot nepouzdanim i odbijajućima. Navedeni modeli mogu se kombinirati kako bi se opisala četiri tipa privrženosti odraslih osoba: sigurna, preokupirana (anksiozno ambivalentna), izbjegavajuća i dezorganizirana (bojažljiva) privrženost (Bartholomew i Horowitz, 1991.). Osobe sa sigurnim tipom privrženosti posjeduju pozitivan model o sebi i drugima, stoga imaju visoki osjećaj vlastite vrijednosti i povjerenja prema drugima. Preokupiranu (anksiozno ambivalentnu) privrženost karakterizira nisko samopoštovanje proizašlo iz negativnog modela o sebi. S obzirom da je kod takvih pojedinaca model o drugima pozitivan, osobe s preokupiranom privrženošću u situacijama odbijanja obično krive sebe. Kao posljedica toga, osobe s ovim tipom privrženosti preokupirane su odnosom i osjećaju intenzivan strah od napuštanja. S druge strane, osobe izbjegavajućeg tipa privrženosti imaju visoki osjećaj samopouzdanja popraćen poteškoćama u izražavanju emocija zbog čega teško uspostavljaju bliske romantične odnose. Navedeno korespondira s njihovim unutarnjim radnim modelom, odnosno pozitivnim modelom o sebi i negativnim modelom o drugima. Konačno, obrazac dezorganizirane (bojažljive) privrženosti obilježen je pretjeranom submisivnošću i izbjegavanjem interpersonalnih odnosa zbog izraženog nepovjerenja prema drugima što je proizlazi iz njihovih negativnih modela o sebi i drugima (Bartholomew i Horowitz, 1991.). Hazan i Shaver (1994.) individualne razlike koje određuju svaki stil privrženosti definiraju na dvije

dimenzije – izbjegavanje i anksioznost. Dimenzija izbjegavanja odnosi se na razinu nelagode koju osoba osjeća prilikom bliskosti i emocionalne intimnosti u romantičnim odnosima, a dimenzija anksioznosti na razinu straha od napuštanja ili odbacivanja od strane partnera.

Tablica 1.2.1

Dvodimenzionalni model odrasle privrženosti (Bartholomew i Horowitz, 1991.)

		MODEL O SEBI (anksioznost)	
		POZITIVAN	NEGATIVAN
MODEL O DRUGIMA (izbjegavanje)	POZITIVAN	Sigurna privrženost	Preokupirana privrženost
	NEGATIVAN	Izbjegavajuća privrženost	Dezorganizirana privrženost

1.3. Konzumacija psihoaktivnih tvari i privrženost prema romantičnom partneru u mladoj odrasloj dobi

Mlada odrasla dob definira se kao razdoblje od kasnijih tinejdžerskih do ranih 30-ih godina kada osoba najčešće stječe financijsku neovisnost i osniva vlastitu obitelj (Spéder, 2014.). To je razdoblje u kojem se mlade osobe odvajaju od skrbnika, tj. roditelja kao primarne figure privrženosti te po prvi puta uspostavljaju romantične odnose pri čemu partner ili supružnik preuzima tu ulogu (Hazan i Shaver, 1994.). Dob između 20 i 30 godina donosi nove odgovornosti i izazove te zahtjeva stjecanje interpersonalnih vještina i donošenja odluka koje mogu utjecati na ostatak života. Dvije karakteristike od posebnog razvojnog značaja koje stoje u pozadini uspješnog prijelaza iz adolescencije u mladu odraslu dob su uspostava kvalitetnih romantičnih partnerstva i izbjegavanje padanja pod utjecaj rizičnih ponašanja. Ipak, upravo je mlada odrasla dob razdoblje karakterizirano povećanom stopom epizoda opijanja, pušenja cigarete, zlouporabe marihuane i drugih ilegalnih psihoaktivnih tvari što navedenu populaciju stavlja u visoki rizik za razvoj poremećaja ovisnosti (Richter i

sur., 2017.). Istraživanje u općoj populaciji Republike Hrvatske pokazalo je kako je konzumacija psihoaktivnih tvari među mladim odraslim osobama u porastu, pri čemu su najčešće konzumirana sredstva ovisnosti alkohol i duhan. Najveća životna prevalencija konzumacije alkohola i duhana utvrđena je u dobnoj skupini između 15 i 34 godine. Godišnja prevalencija konzumacije duhana u skupini mladih odraslih iznosila je 46,5 %. Najveći broj pušača u navedenoj dobnoj skupini izjavio je kako puši 10 do 20 cigareta dnevno. Sve veći je broj korisnika elektroničkih cigareta, a 2019. koristilo ih je 7,4 % mladih odraslih. Što se tiče konzumacije alkohola, godišnja prevalencija među mladim odraslim osobama iznosila je visokih 89 % (Štimac Grbić i Glavak Tkalić, 2020.). Osim upotrebe alkohola i duhanskih proizvoda, još jedna ispitivana legalna supstanca su lijekovi na recept, odnosno lijekovi za smirenje (sedativi, trankvilizatori, anksiolitici itd.). Lijekovi za smirenje su depresivi središnjeg živčanog sustava koji smanjuju razdražljivost i/ili nervozu i propisuju se za liječenje problema tjeskobe, nesanice i napadaja panike, a ukoliko se zlorabljavaju predstavljaju sredstvo ovisnosti. Nemedicinska uporaba lijekova na recept definirana je kao uporaba lijekova bez liječničkog recepta, samoliječenje iznad propisanih doza ili uporaba lijekova u rekreacijske svrhe (Kuhn i sur., 2008., prema Dollar i sur., 2018.). Prema nacionalnom izvješću SAMHSE iz 2023. godišnja prevalencija nemedicinske uporabe lijekova na recept među mladim odraslima u dobi od 18 do 25 godina iznosila je 1,7 %, odnosno 576 tisuća. Vezano uz korištenje ilegalnih droga, kanabis je najčešće konzumirana psihoaktivna tvar koju je barem jednom u životu konzumiralo 36 % mladih odraslih. Što se tiče konzumacije ostalih ilegalnih droga (npr. ecstasy, kokain, amfetamini), njihova životna prevalencija među mladim odraslim osobama bila je 8 % (Štimac Grbić i Glavak Tkalić, 2020.). U novije vrijeme dodatan problem vezan uz zlorabu psihoaktivnih tvari predstavlja sve lakši pristup ilegalnom tržištu. Mogućnost internetske prodaje, konzumaciju ilegalnih droga mladima čini dostupnijom i jednostavnijom nego ikada. Važno je napomenuti kako se svakodnevno pojavljuju novi oblici ovisnosti posebno zastupljeni u populaciji adolescenata i mladih odraslih osoba (UNDOC, 2021.). Prevalencija uzimanja takozvanih novih psihoaktivnih tvari ili „novih droga“, odnosno supstanca koje oponašaju učinke nedopuštenih psihoaktivnih tvari, među

mladim odraslima na području Republike 2019. godine iznosila 3.1 % (Štimac Grbić i Glavak Tkalić, 2020.).

Na mlade ljude se često gleda kao na pasivne i ranjive na utjecaje u njihovoj društvenoj okolini koji ih mogu potaknuti na zloupotrebu psihoaktivnih tvari. Smatra se da prijatelji (vršnjaci) vrše pritisak na mladu osobu (tzv. „pritisak vršnjaka“) da se prilagodi grupnim normama i sklonostima prema ovisnosti (Galea i sur., 2004.). Fenomen koji se često javlja uz pušenje cigareta, a karakterističan je za populaciju mladih odraslih, je „socijalno pušenje“ prilikom kojeg osobe koje nisu redoviti konzumenti počinju pušiti u socijalnom okruženju. Konzumacija od strane drugih opravdana pojedinačnu konzumaciju cigareta (Song i Ling, 2011.), a isti princip pojavljuje se prilikom upotrebe alkohola, kanabisa i ostalih ilegalnih psihoaktivnih tvari (Galea i sur., 2004.). Istraživanja su pokazala kako su veze s vršnjačkim grupama dosljedni prediktori početka i održavanja zloupotrebe psihoaktivnih tvari, no manje je jasno kako romantične veze utječu na ponašanja ovisnosti. Jedan od potencijalnih mehanizama za utjecaj romantičnoga partnera na konzumaciju psihoaktivnih tvari nazvan je modelom utjecaja partnera. Ova perspektiva sugerira da vlastito problematično ponašanje jednog partnera može utjecati na ponašanje drugoga. Na primjer, češća konzumacija alkohola ili droga od strane jedne osobe može biti povezana s češćom konzumacijom alkohola ili droga od strane druge osobe u pokušaju dijeljenja iskustava ili praćenja ponašanja partnera (Kenny i sur., 2006., prema Gudonis-Miller i sur., 2012.). U studijama s romantičnim partnerima utvrđena je sličnost između partnera i njihove ovisnosti o alkoholu i drogama te odabira partnera na temelju njihovog problema s pijenjem i korištenjem ilegalnih droga (McLeod, 1995., prema Andrews i sur., 2002., Fisher i sur., 2016.).

1.4. Odnos konzumacije psihoaktivnih tvari i privrženosti

Tijekom posljednjih desetljeća teorija privrženosti primjenjivana je u mnogim razvojnim i kliničkim područjima, uključujući ispitivanje konzumacije psihoaktivnih tvari i poremećaja ovisnosti. Dva glavna pitanja na koja istraživači najčešće nastoje pronaći odgovor su: (1) „Postoji li povezanost između privrženosti i konzumacije psihoaktivnih tvari?“ i (2) „Postoji li povezanost između jednog ili nekoliko

specifičnih obrazaca privrženosti i konzumacije psihoaktivnih tvari?“ (Schindler, 2019.). Kao što je već spomenuto, privrženost predstavlja snažnu vezu pojedinca u odnosu na određene osobe s kojima se želi ostvariti bliskost i sigurnost, osobito u situacijama neugode ili prijetnje (Bowlby, 1973.). Ona se smatra jednim od glavnih rizičnih i/ili zaštitnih čimbenika za pojavu rizičnih ponašanja (Momeňe i sur., 2021.). Postojeća empirijska istraživanja govore o tome kako se zloupotreba psihoaktivnih tvari može predvidjeti kvalitetom međuljudskih odnosa i privrženosti romantičnom partneru (Flores, 2006., Kassel i sur., 2007., Fairbairn i sur. 2018., Alvarez-Monjaras i sur., 2019.). Pojedinci koji u odrasloj dobi imaju kvalitetnije romantične veze te svog partnera vide kao „sigurnu bazu“, obično su sretniji i zdraviji od onih koji ne uspiju razviti sigurnu privrženost (Pietromonaco i sur., 2013.). S druge strane, koncept negativnih unutarnjih radnih modela kod nesigurno privrženih pojedinaca povezan je s različitim oblicima psihičkog stresa uključujući nisko samopoštovanje (Pinquart, 2023.), poremećaje prehrane (Tasca i Balfour, 2014.) te simptome depresije i anksioznosti (Jinyao i sur., 2012.). Bowlby (1973.) je primijetio da obrasci nesigurne privrženosti mogu pomoći u objašnjenju mnogih oblika emocionalnog stresa i poremećaja osobnost, uključujući tjeskobu, ljutnju, depresiju i emocionalnu odvojenost. S obzirom na uočene veze između nesigurne privrženosti i visoke razine psihičkog stresa, nije iznenađujuće kako je isto također povezano sa zluporabom psihoaktivnih tvari (Schindler i sur. 2005., Flores, 2006., Kassel i sur., 2007., Alvarez-Monjaras i sur., 2019.). Teoretičari vjeruju da kada se vještine emocionalne regulacije ne razviju na odgovarajući način kroz sigurnu privrženost u djetinjstvu, osobe mogu biti sklone samoregulaciji putem zlupotrebe psihoaktivnih tvari. U tom slučaju konzumacija psihoaktivnih tvari motivirana je ublažavanjem negativnih afekata. Čini se vjerojatnim da nesigurna privrženost predstavlja osnovu za negativne unutarnje radne modele i visoke razine psihičkog stresa što je ujedno i prva karika u lancu između privrženosti i konzumacije psihoaktivnih tvari (Kassel i sur., 2007.). Zloupotreba psihoaktivnih tvari može dovesti do poremećaja ovisnosti (Alvarez-Monjaras i sur., 2019.), a Flores (2006.) ovisnost naziva „poremećajem privrženosti“ te tvrdi kako pojedinci izabiru psihoaktivne tvari kao alternativni odnos privrženosti partneru. Osobe koje imaju poteškoće s razvijanjem intimnosti i bliskosti te značajnog drugog ne vide kao izvor socijalne podrške, mogu koristiti psihoaktivne

tvori kao metodu za samoumirivanje u trenucima nevolje. Takav odnos prema psihoaktivnim tvarima može se pretvoriti u svojevrsan oblik privrženosti koji djeluje kao prepreka i zamjena za međuljudske odnose, osobito one romantične (Flores, 2006.). Češća zloupotreba psihoaktivnih tvari kod nesigurno privrženih pojedinaca ima i svoju neurobiološku podlogu pri čemu se konzumacija psihoaktivnih tvari i proces razvoja privrženosti povezuju u iste mezolimbicke i mezokortikalne krugove. Studije na životinjama pokazale da se procesi nastanka privrženosti u velikoj mjeri prenose endogenim opioidnim sustavom te neurotransmitorima kao što su dopamin i oksitocin. a isto se događa prilikom upotrebe psihoaktivnih tvari. Manjak endorfina stvara emocionalni stres, a uznemirenost mladih životinja povećava se prilikom odvajanja od roditelja te s nedostatkom davanja opioida. S druge strane, iskustvo „sigurne baze“ povezano je s otpuštanjem endorfina. Kod ljudi, navedeno dovodi do mješavine eufrije i sedacije opisanih kao „zadovoljstvo, blagostanje, osjećaj bezbrižnosti i smirenosti“ te kao „olakšanje od straha i tuge“. Upravo zbog toga su psihoaktivne tvari toliko privlačne, ali i opasne – one mogu „oteti“ moždane krugove koji prenose potrebe za privrženosti (Schindler, 2019.). S druge strane, razvoj bliskih i podražavajućih odnosa privrženosti (roditelj – dijete i romantične veze odraslih parova) mogu predstavljati zaštitni čimbenik od zloupotrebe psihoaktivnih tvari i negativnih učinaka psihološkog stresa. Osjećaj bliskosti i sigurnosti u odnosu potiče otpornost te štiti od razvoja ovisnosti i popratnih negativnih zdravstvenih posljedica. Predvidljivo okruženje u kojem osoba osjeća da se može osloniti na podršku romantičnog partnera jedan je od glavnih načina da se osoba odmakne od traženja novog ponašanja, u ovom slučaju zloupotrebe psihoaktivnih tvari, te ostane sklona familijarnosti (Wise i sur., 2017.).

1.5. Pregled dosadašnjih istraživanja o povezanosti konzumaciji psihoaktivnih tvari i privrženosti prema romantičnom partneru

Korelacije između tipova i dimenzija privrženosti te učestalost konzumiranja različitih vrsta psihoaktivnih tvari uočene su i prilikom razmatranja postojeće literature. Utvrđena je statistički značajna povezanost između dimenzije anksioznosti i učestalosti konzumacije duhana, dok je dok su obje dimenzije privrženosti bile pozitivno povezane s pušenjem većeg broja cigareta na dnevnoj i tjednoj bazi

(Meredith i sur., 2020). Slični su nalazi dobiveni i u studiji čiji su rezultati pokazali kako pojedinci s nesigurnom privrženosti imaju veće stope ovisnosti o cigaretama. Nadalje, čini se da izbjegavajući i preokupirani stilovi privrženosti pokazuju pozitivnu povezanost s drugim ponašanjima vezanim uz konzumaciju duhana poput smanjenih pokušaja prestanka pušenja i sudjelovanja u programima za prestanak pušenja (Schindler i sur., 2005.). Istraživači su dobivene rezultate objasnili na način da osobe s višim razinama izbjegavanja i anksioznosti imaju manju sposobnost samoregulacije tijekom stresnih razdoblja i posljedično traže vanjske metode za ublažavanje stresa. Pušenje, odnosno uporaba duhana u ovom se slučaju može smatrati mehanizmom suočavanja sa stresom (Nakhoul i sur., 2020.).

Schindler i sur. (2005.) otkrili su da je pijenje alkoholnih pića pozitivno povezano s obje dimenzije privrženosti, ali iz različitih razloga. Autori smatraju da anksiozni pojedinci češće piju kako bi umanjili svoju anksioznosti vezanu uz strah od napuštanja, dok izbjegavajući pojedincu piju alkohol kako bi smanjili emocionalnu ovisnost o drugoj osobi. Osim pijenja alkohola u svrhu suočavanja s negativnim afektivnim stanjima, rezultati istraživanja pokazali su izravnu povezanost između dimenzija privrženosti i drugih štetnih obrazaca konzumacije alkoholnih pića uključujući učestalost opijanja (eng. *binge drinking*) (McNally i sur., 2003.). Nadalje, utvrđena je negativna povezanost između sigurnog stila privrženosti i ovisnosti o alkoholu. S obzirom da je alkohol supstrat GABA receptora koji smanjuju anksioznost i kontroliraju emocije, osobe s nesigurnim stilom privrženosti osjetit će veće olakšanje prilikom pijenja alkohola u odnosu na one sa sigurnom privrženosti što povećava njihovu šansu da će s vremenom razviti ovisnost o alkoholu (Nakhoul i sur., 2020.).

Što se tiče nemedicinske upotrebe lijekova na recept, rezultatima istraživanja utvrđena je značajna povezanost između dimenzije anksioznosti i emocionalne ovisnosti te učestalosti nemedicinske uporabe (zlouporabe) lijekova na recept (Meredith i sur., 2020., Momeňe i sur., 2021.). Jednaki rezultati su dobiveni i kod ispitivanja povezanosti konzumacije ove supstance s dimenzijom izbjegavanja (Davidson i Ireland, 2009., Papp, 2010.). U skladu s dokazima o općenito snažnom odnosu između zloupotrebe psihoaktivnih tvari i neprilagodljivim funkcioniranjem

romantične veze (Flores, 2006., Kassel i sur., 2007.), za očekivati je da će obje dimenzije privrženosti biti povezane s nemedicinskom upotrebom lijekova na recept.

Povezanost između privrženosti vidljiva je i kod uporabe ilegalnih psihoaktivnih tvari. U jednoj je studiji dobivena značajna povezanost između emocionalne ovisnosti i učestalosti konzumiranja kanabisa, ectasya GHB-a/GBL-a, amfetamina, „magičnih gljiva“ i kokaina što upućuje na veći rizik od razvoja poremećaja ovisnosti kod preokupirano privrženih pojedinaca (Momeňe i sur., 2021.). Nadalje, Thorberg i Lyyers (2006.) u svojem su istraživanju utvrdili da su pacijenti koji su bili na liječenju od ovisnosti o heroinu prijavili više razine nesigurne privrženosti i straha od intimnosti povezane s izbjegavajućom privrženosti. Njihova otkrića poduprla su ideju da nesigurna privrženost predviđa poteškoće s emocionalnom regulacijom, intimnošću te intrapersonalnim i intropersonalnim funkcioniranjem pacijenata s poremećajem ovisnosti. Nadalje, istraživanje provedeno na pacijentima ovisnima o drogama i alkoholu pokazalo je kako među njima prevladavaju oni s preokupiranom (anksiozno ambivalentnom) i izbjegavajućom privrženošću (Doumas i sur., 2006.). U svojoj meta-analizi longitudinalnih asocijacija između privrženosti i konzumacije psihoaktivnih tvari, Fairbairn i sur. (2018.) zaključili su da nesigurna privrženost vremenski prethodi zloupotrebi psihoaktivnih tvari i može biti čimbenik rizika za razvoj poremećaja ovisnosti. Za razliku od većine ranijih istraživanja, u jednoj studiji dimenzija izbjegavanja nije bila izravno povezana s problematičnom upotrebom nedopuštenih psihoaktivnih tvari (Meredith i sur., 2020.). Ovaj nedostatak povezanosti u određenoj mjeri može biti rezultat pristranosti u izvješćivanju, pri čemu osobe s izbjegavajućim tipom privrženosti imaju tendenciju manje prijavljivati problematično ponašanje, dok ga anksiozni tipovi pretjerano prijavljuju (Schindler i sur., 2005.). U svakom slučaju, navedeni nalazi ukazuju na to kako privrženost romantičnom partneru predstavlja obećavajući čimbenik u istraživanjima rizične konzumacije legalnih i ilegalnih psihoaktivnih tvari te razvoja poremećaja ovisnosti.

2. CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos između privrženosti prema romantičnom partneru i konzumacije psihoaktivnih tvari među populacijom mladih odraslih osoba u dobi od 18 do 30 godina.

Sukladno navedenom cilju, postavljeni su sljedeći problemi istraživanja:

Problem 1: Postoji li povezanost između dimenzija privrženosti i broja popušanih cigareta dnevno?

Hipoteza 1: Očekuje se pozitivna povezanost između razina anksioznosti i izbjegavanja te broja popušanih cigareta dnevno, pri čemu će osobe s višim razinama anksioznosti i izbjegavanja pušiti veći broj cigareta dnevno.

Problem 2: Postoji li povezanost između dimenzija privrženosti te konzumacije alkoholnih pića i opijanja?

Hipoteza 2: Očekuje se pozitivna povezanost između razina anksioznosti i izbjegavanja te učestalosti konzumacije alkoholnih pića i učestalosti opijanja, pri čemu će osobe s višim razinama anksioznosti i izbjegavanja češće konzumirati alkoholna pića i češće se opijati.

Problem 3: Postoji li povezanost između dimenzija privrženosti i nemedicinske uporabe (zlouporabe) lijekova na recept?

Hipoteza 3: Očekuje se pozitivna povezanost između razina anksioznosti i izbjegavanja te učestalosti nemedicinske uporabe (zlouporabe) lijekova na recept, pri čemu će osobe s višim razinama anksioznosti i izbjegavanja češće zloupotrebjavati lijekove na recept.

Problem 4: Postoji li povezanost između dimenzija privrženosti te konzumacije ilegalnih i novih psihoaktivnih tvari?

Hipoteza 4: Očekuje se pozitivna povezanost između razina anksioznosti i izbjegavanja te učestalosti konzumacije ilegalnih i novih psihoaktivnih tvari, pri čemu će osobe s višim razinama anksioznosti i izbjegavanja češće konzumirati ilegalne i nove psihoaktivne tvari.

3. METODA

3.1. Uzorak

Ciljna populacija istraživanja bile su mlade odrasle osobe s područja Republike Hrvatske u dobi od 18 do 30 godina koje su trenutno u romantičnoj vezi ili imaju iskustvo romantične veze. Navedeni uzorak bio je neprobabilistički prigodan uzorak koji je odabran zbog svoje pristupačnosti i jednostavnosti prikupljanja podataka. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 273 sudionika od čega je njih 57 obrisano iz obrade zbog nepotpuno ispunjenih upitnika.

Vezano uz sociodemografska obilježja, većina sudionika bile su žene, odnosno njih 70,8%. Dob sudionika bila je u rasponu od 18 do 30 godina (prosječna dob $M = 23,92$ godine, $SD = 2,706$, $Mdn = 24$). Najveći broj sudionika ima završenu višu školu ili preddiplomski studij (40,7%) te završenu srednju školu (38,4 %), zatim diplomski studij (19 %), dok 1,4 % sudionika ima završen znanstveni magisterij, doktorat ili specijalistički studij. 62,1 % sudionika ima status učenika/ice ili studenta/ice, 33,3 % ih je zaposleno, a 4,6 % nezaposleno. Što se tiče prosječnog životnog standarda kućanstva, većina sudionika ga procjenjuje prosječnim (55,6 %) te nešto višim od prosjeka (31,9 %). 25 % sudionika živi u selu (naselje do 2 000 stanovnika), 16,2 % u manjem mjestu (do 10 000 stanovnika), 30,6 % u manjem gradu (do 100 000 stanovnika), 9,7 % u gradu (do 500 000 stanovnika) i 18,5 % u velikom gradu (više od 500 000 stanovnika).

Iduća ispitivana obilježja uzorka odnosila su se na iskustvo, status i duljinu trajanja romantične veze pri čemu se većina sudionika (njih 93,1 %) izjasnilo kako su

tijekom života imali iskustvo romantične veze. Na pitanje o trenutnom statusu romantične veze odgovorilo je 201 sudionik od čega su 147 sudionika trenutno u romantičnoj vezi (68,1 %). 13,4 % sudionika izjasnilo se kako je duljina trajanja njihove veze manje od 12 mjeseci, 27,8 % 1 – 3 godine, 19,9 % 4 – 6 godina, a 6,5 % više od 7 godina.

3.2. Postupak provedbe istraživanja

Na temelju postavljenog cilja, problema i hipoteza istraživanja upotrijebljen je kvantitativni pristup te je korišten neeksperimentalni koleracijski nacrt istraživanja. Istraživanje pod nazivom „Povezanost konzumacije psihoaktivnih tvari i privrženosti prema romantičnom partneru“ provedeno je od strane studentice diplomskog studija socijalnog rada i autorice ovoga rada u razdoblju od 9. srpnja do 5. kolovoza 2024. godine. Metoda prikupljanja podataka korištena u svrhu provedbe ovog istraživanja bila je metoda web ankete pri čemu je kreiran *online* anketni upitnik u sustavu *LimesSurvey*. Poveznica za upitnik podijeljena je na društvenoj mreži *Facebook* u grupama u koje su uključene mlade odrasle osobe (npr. studentske grupe, grupe s poslovima za mlade) te je poslana putem aplikacija *WhatsApp*, *Facebook Messenger* i *Instagram* prijateljima i poznanicima koji ispunjavaju unaprijed zadane kriterije ulaska u uzorak (dob 18-30 godina i iskustvo romantične veze). U pozivnom pismu istaknuta su etička načela informiranosti sudionika, dobrovoljnosti, anonimnosti i povjerljivosti podataka. Pri samom početku upute, sudionike se informiralo o cilju, svrsi i važnosti istraživanja. Nadalje, sudionicima je objašnjeno kako se od njih neće tražiti podaci kojima bi ih se moglo identificirati te kako u bilo kojem trenutku imaju pravo odustajanja od istraživanja. Naglašeno je kako će prikupljeni podaci biti dostupni samo istraživačici i mentorici te da će biti obrađeni na grupnoj razini. Također, navedeno je kako će podaci biti pohranjeni sukladno Općoj uredbi o zaštiti podataka (GDPR) i Zakonu o zaštiti podataka. U slučaju eventualnih pitanja, pritužbi ili zainteresiranosti za rezultate istraživanja, sudionici su se mogli javiti putem e-mail adrese istraživačici koja je bila navedena na kraju pozivnog pisma. Nakon upute o postupku istraživanja, sudionici su odgovarali na sociodemografska pitanja, čestice Upitnika privrženosti prema ljubavnim partnerima te pitanja vezana uz konzumaciju psihoaktivnih tvari. Za ispunjavanje web ankete bilo je potrebno odvojiti 5-10

minuta. S obzirom da se u istraživanju ispitivala konzumacija psihoaktivnih tvari, na samom kraju upitnika je, uz zahvalu za sudjelovanje u istraživanju, naveden je kontakt Udruge za borbu protiv ovisnosti „Biram život“ i Klinike za psihijatriju „Vrapče“ na koji su se sudionici mogli javiti ukoliko su tijekom ispunjavanja upitnika osjetili neugodu, stres ili doživjeli emocionalnu uznemirenost

3.3. Mjerni instrument

3.3.1. Sociodemografska pitanja i pitanja o statusu romantične veze

Na početku upitnika sudionicima su postavljena pitanja koja ispituju sljedeća sociodemografska obilježja: spol, dob, stupanj obrazovanja, radni status, samoprocjena prosječnog standarda kućanstva te veličina mjesta prebivališta. S obzirom da je jedan od istraživanih konstrukata privrženost romantičnom partneru, sudionicima je postavljeno filter pitanje koje je glasilo: „*Imate li iskustvo romantične veze?*“. Ispitanici koji do sada nisu imali iskustvo romantične, nisu ispunjavali čestice Upitnika privrženosti romantičnom partneru, već samo one vezane uz konzumaciju psihoaktivnih tvari. Ukoliko su sudionici na pitanje o iskustvu veze odgovorili potvrdno, postavljeno im je pitanje: „*Jeste li trenutno u romantičnoj vezi?*“. Ispitanike koji su trenutno u romantičnoj vezi pitalo se o duljini trajanja njihove veze. Sve navedeno ispitivano je kroz set pitanja kreiranih od strane istraživačice, odnosno autorice ovoga rada.

3.3.2. Upitnik konzumacije psihoaktivnih tvari

Set pitanja vezanih u konzumaciju psihoaktivnih tvari izrađen je u svrhu provedbe ovog istraživanja uz pomoć mentorice, prof. dr. sc. Marijane Majdak. Pitanja su sastavljena po uzoru na javno dostupna pitanja koja su se koristila u Europskom istraživanju o pušenju, pijenju alkohola i uzimanju droga među učenicima (ESPAD, 2020.) i hrvatskom prijevodu upitnika European Model Questionnaire (EMQ; Glavak Tkalić i sur., 2012.). Upitnik se sastoji od 32 pitanja koja ispituju konzumaciju različitih psihoaktivnih tvari (duhana, električnih cigareta, alkoholnih pića, lijekova na recept, ilegalnih psihoaktivnih tvari i novih psihoaktivnih tvari). Vezano uz

konzumaciju duhanskih proizvoda, sudionicima su postavljena pitanja: „*Jeste li pušili duhan (cigarete, cigare, lulu i sl.) u posljednjih 12 mjeseci?*“ i „*...u posljednjih 30 dana?*“ te pitanje vezano uz prosječan broj popušanih cigareta u posljednjih 30 dana s ponuđenim odgovorima: „Ne pušim svaki dan“, „Do 5 cigareta“, „6 – 9 cigareta“, „10 – 19 cigareta“, „20 – 39 cigareta“ i „40 ili više cigareta“. Zatim se sudionike pitalo o učestalosti pušenja elektroničkih cigareta tijekom posljednjih 12 mjeseci te puše li elektroničke cigarete svakodnevno ili gotovo svakodnevno. Kod alkoholnih pića, ispitivana je učestalost pijenja u posljednjih 12 mjeseci s ponuđenim odgovorima: „Nisam uopće“, „Jednom mjesečno ili rjeđe“, „2 – 4 puta mjesečno“, „2 – 3 puta tjedno“, „4 – 6 puta tjedno“ i „Svakodnevno“ te učestalost pijenja određene vrste alkoholnih pića (pivo, vino i žestoka alkoholna pića). Učestalost opijanja ispitana je pitanjem: „*Koliko često pijete pet ili više alkoholnih pića zaredom?*“ uz moguće odgovore „Nikad“, „Manje od jednom mjesečno“, „Jednom mjesečno“, „Jednom tjedno“ i „Svaki dan ili gotovo svaki dan“. Nadalje, ispitivana je učestalost medicinske i nemedicinske upotrebe (zloupotrebe) lijekova na recept. Za određivanje učestalosti konzumacije ilegalnih psihoaktivnih tvari (kanabisa, ecstasya, amfetamina, metamfetamina, LSD-a, „magičnih gljiva“, kokaina i heroina) te novih psihoaktivnih tvari (ketamina, GHB-a/GBL-a i Galaxyja) sudionicima su ponuđeni sljedeći odgovori: „Nikada“, „1 – 2“, „3 – 5“, „6 – 9“, „10 – 19“, „20 – 39“ i „40 ili više“. Sumarni rezultat formiran je kao prosjek odgovora svih 13 varijabli koje ispituju konzumaciju pojedine psihoaktivne tvari, pri čemu veći rezultat označava češću konzumaciju psihoaktivnih tvari. Za svaku psihoaktivnu tvar (osim za konzumaciju elektroničkih cigareta i lijekova na recept) postavljeno je pitanje vezano uz socijalni kontekst konzumacije s višestrukim mogućim odgovorima: „*...konzumiram:*“ (a) „Sam/a, (b) „U socijalnom okruženju (s prijateljima, vršnjacima, kolegama itd.)“, (c) „S članom/ovima obitelji“ i (d) „S partnerom/icom“. Na samom kraju upitnika sudionike se zamolilo da upišu ime neke druge psihoaktivne tvari koja nije bila navedena u anketi (ukoliko su ju konzumirali).

3.3.3. Upitnik privrženosti ljubavnom partneru

Za ispitivanje privrženosti prema romantičnom/oj partneru/ici korištena je modifikacija Inventara iskustava u bliskim odnosima (Kamenov i Jelić, 2003.). Upitnik se sastoji od 18 čestica na koje ispitanik odgovara izražavanjem stupnja slaganja s određenom tvrdnjom na skali od 9 uporišnih točaka, pri čemu 1 označava „uopće se ne slažem“, 4 „niti se slažem, niti se ne slažem“, a 7 „u potpunosti se slažem“. Upitnik se sastoji od dvije subskale pri čemu se parne čestice odnose na dimenziju anksioznosti, a neparne na dimenziju izbjegavanja. Primjer čestice za dimenziju anksioznosti glasi: „*Bojim se da moji ljubavni partneri neće mariti za mene koliko ja marim za njih*“, a za dimenziju izbjegavanja: „*Osjećam se jako neugodno kad sam blizak/bliska s partnerima*“. Rezultat se boduje sukladno stupnju slaganja koji je ispitanik zaokružio uz svaku česticu pri čemu se čestice 9, 13 i 17 boduju obrnuto. Ukupan rezultat u upitniku nije jedinstven broj, već se posebno zbrajaju bodovi dobiveni na parnim, a posebno na neparnim česticama. Tip privrženosti kategoriziran je u četiri tipa ovisno o rezultatima na dimenziji anksioznosti i dimenziji izbjegavanja, pri čemu je medijan 36, a tip privrženosti određuje se na sljedeći način: (1) sigurna privrženost – pojedinci koji su postigli rezultat manji od 36 na obje dimenzije privrženosti, (2) preokupirana privrženost – pojedinci koji su postigli rezultat veći ili jednak 36 na dimenziji anksioznosti i manji od 36 na dimenziji izbjegavanja, (3) dezorganizirana privrženost – pojedinci koji su postigli rezultat veći ili jednak 36 na obje dimenzije privrženosti i (4) izbjegavajuća privrženost – pojedinci koji su postigli rezultat manji od 36 na dimenziji anksioznosti i veći ili jednak 36 na dimenziji izbjegavanja. Cronbachov Alpha koeficijent pouzdanosti za subskalu dimenzije anksioznosti u ovom istraživanju iznosio je $\alpha = .83$, a za subskalu dimenzije anksioznosti $\alpha = .87$ za skalu anksioznosti.

3.4. Obrada podataka

Za obradu podataka korišten je program IBM SPSS Statistics Data Editor. Za definiranje obilježja uzorka i za prikaz ukupnih rezultata korištena je deskriptivna statistika. Kako bi se odgovorilo na probleme istraživanja, izračunat je Pearsonov koeficijent korelacije među varijablama, odnosno njihova povezanost.

4. REZULTATI

4.1. Deskriptivni pokazatelji konzumacije psihoaktivnih tvari i privrženosti prema romantičnom partneru

Tablica 4.1.1.

Prevalencija konzumacije legalnih psihoaktivnih tvari

	<i>n</i>	<i>%</i>
Godišnja prevalencija konzumacije duhana (<i>N</i> = 201)	98	54,6
Godišnja prevalencija konzumacije elektroničkih cigareta (<i>N</i> = 202)	68	33,8
Godišnja prevalencija konzumacije alkohola (<i>N</i> = 198)	187	94,4
Životna prevalencija zlouporabe lijekova na recept (<i>N</i> = 202)	65	32,2

Analizom prevalencije konzumacije pojedinih legalnih psihoaktivnih tvari iz Tablice 4.1.1 vidljivo je kako su gotovo svi sudionici, odnosno njih 94,4 % barem jednom konzumirali neko alkoholno piće u posljednjih 12 mjeseci. Više od polovice sudionika (54,6 %) tijekom posljednjih 12 mjeseci konzumiralo je duhanske proizvode, a 33,8 % elektroničke cigarete. Životna prevalencija nemedicinske uporabe (zlouporabe) lijekova na recept bila je 32,2 %.

Tablica 4.1.2.

*Životna prevalencija konzumacije ilegalnih psihoaktivnih tvari (*N* = 202)*

	<i>n</i>	<i>%</i>
Kanabis	67	33,2
Ecstasy	29	14,4
Amfetamini	41	20,3

Metamfetamini	4	2,0
LSD	16	7,9
„Magične gljive“	34	16,8
Kokain	37	18,3
Heroin	1	0,5

Iz Tablice 4.1.3. vidljivo je kako je najčešće korištena ilegalna psihoaktivna tvar kanabis kojeg je tijekom života konzumiralo 33,2 % sudionika, zatim amfetamini (20,3 %), kokain (18,3 %), „magične gljive“ (16,8 %), ecstasy (14,4 %) i LSD (7,9 %). Najmanji broj sudionika barem je jednom tijekom života je konzumirao metamfetamine (2 %) i heroin (0,5 %).

Tablica 4.1.3.

Životna prevalencija konzumacije novih psihoaktivnih tvari (N = 202)

	<i>n</i>	<i>%</i>
Ketamin	13	6,4
GHB/GBL	10	5
Galaxy	18	8,9

Tablica 4.1.3. prikazuje životnu prevalenciju konzumacije novih psihoaktivnih tvari pri čemu je 8,9 % sudionika konzumiralo Galaxy, 6,4 % sudionika konzumiralo ketamin i 5 % konzumiralo GHB/GBL barem jednom u životu.

Tablica 4.1.4.

Tipovi privrženosti romantičnom partneru (N = 192)

	<i>n</i>	<i>%</i>
Sigurna privrženost	128	59,3
Preokupirana privrženost	51	23,6

Izbjegavajuća privrženost	7	3,2
Dezorganizirana privrženost	6	2,8

S obzirom na tip privrženosti prema romantičnome partneru iz Tablice 4.1.4. vidljivo je kako najveći postotak sudionika ima razvijenu sigurnu privrženost (59,3 %), zatim preokupiranu (anksiozno ambivalentnu) privrženost (23,6 %), dok najmanji broj sudionika ima izbjegavajuću privrženost (3,2 %) i dezorganiziranu (bojažljivu) privrženost (2,8 %).

4.2. Odnos privrženosti i konzumacije duhana i elektroničkih cigareta

Tablica 4.2.1.

Povezanost između dimenzija anksioznosti i izbjegavanja te broja popušenih cigareta dnevno

Varijabla	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	1.	2.	3.
1. Razina anksioznosti	192	3.33	1.06	-		
2. Razina izbjegavanja	192	2.39	.97	.227**	-	
3. Broj popušenih cigareta u posljednjih 30 dana	98	2.56	1.38	.038	.092	-

Napomena. ** $p < .01$

Vezano uz **prvi problem istraživanja**, rezultati iz tablice 4.2.1. pokazuju kako nije dobivena statistički značajna povezanost između razine anksioznosti i broja popušenih cigareta u posljednjih dnevno ($r = .038$, $p = .718$). Također, nije dobivena statistički značajna povezanost između razine izbjegavanja i broja popušenih cigareta u dnevno ($r = .092$, $p = .374$). Dobiveni rezultati ne potvrđuju hipotezu.

Tablica 4.2.2.

Socijalni kontekst konzumacije duhana (N = 98)

	<i>n</i>	%
Sam/a	68	66,3
S prijateljima, vršnjacima, kolegama itd.	95	96,9
S članom/ovima obitelji	39	39,8
S partnerom/icom	55	56,1

Što se tiče socijalne konzumacije duhana, najveći broj osoba duhan (cigarete, cigare, lulu i sl.) konzumira s prijateljima, vršnjacima, kolegama itd. (96,9 %). 66,3 % sudionika duhan konzumira sam/a, 56,1 % s partnerom/icom, a 39,8 % s članom/ovima obitelji.

Osim neznačajne povezanosti između dimenzija privrženosti i broja popušanih cigareta u posljednjih 30 dana, nije dobivena statistički značajna povezanost između razine anksioznosti i učestalosti konzumacije električnih cigareta u posljednjih 12 mjeseci ($r = .038$, $p = .604$) te između razine izbjegavanja i učestalosti konzumacije električnih cigareta u posljednjih 12 mjeseci ($r = .093$, $p = .207$).

4.3. Odnos privrženosti i konzumacije alkohola

Tablica 4.3.1

Povezanost između dimenzija privrženosti, učestalosti konzumacije alkoholnih pića i učestalosti opijanja

Varijabla	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	1.	2.	3.	4.
1. Razina anksioznosti	192	3.33	1.06	-			
2. Razina izbjegavanja	192	2.39	.97	.227**	-		
3. Učestalost konzumacije alkohola	198	2.87	.95	.554**	.447**	-	
4. Učestalost opijanja	192	2.1	.83	.445**	.362**	.603**	-

Napomena. ** $p < .01$

Što se tiče **drugog istraživačkog problema**, dobivena je statistički značajna pozitivna povezanost između razine anksioznosti i učestalosti konzumacije alkohola ($r = .554, p < .01$) te između razine izbjegavanja i učestalosti konzumacije alkohola ($r = .447, p < .01$). Sudionici koji imaju višu razinu anksioznosti i izbjegavanja češće konzumiraju alkohol. Nadalje, dobivena je statistički značajna pozitivna povezanost između razine anksioznosti i učestalosti opijanja ($r = .445, p < .01$) te između razine izbjegavanja i učestalosti opijanja ($r = .362, p < .01$). Sudionici koji imaju višu razinu anksioznosti i izbjegavanja češće se opijaju. Dobiveni rezultati potvrđuju hipotezu.

Tablica 4.3.2.

Povezanost dimenzija privrženosti i učestalosti konzumacije pojedinih vrsta alkoholnih pića

Varijabla	1.	2.	3.	4.	5.
1. Razina anksioznosti	-				
2. Razina izbjegavanja	.227**	-			
3. Učestalost konzumacije piva	.497**	.113	-		
4. Učestalost konzumacije vina	.465**	.159*	.336**	-	
5. Učestalost konzumacije žestokih alkoholnih pića	.472**	.319**	.415**	.420**	-

Napomena. ** $p < .01$, * $p < .05$

Rezultati iz tablice 4.3.2. pokazuju kako postoji statistički značajna pozitivna povezanost između razine anksioznosti i učestalosti konzumacije piva ($r = .497, p < .01$) što znači da sudionici s višom razinom anksioznosti češće konzumiraju pivo. S druge strane, nije dobivena statistički značajna povezanosti između razine izbjegavanja i učestalosti konzumacije piva ($r = .113, p = .132$). Dobivena je statistički značajna pozitivna povezanost između razine anksioznosti i učestalosti konzumacije vina ($r = .465, p < .01$) te između razine izbjegavanja i učestalosti konzumacije vina ($r = .159, p < .05$). Sudionici koji su imali višu razinu izbjegavanja i anksioznosti češće konzumiraju vino. Također, rezultati su pokazali statistički značajnu pozitivnu povezanost između razine anksioznosti i učestalosti konzumacije

žestokih alkoholnih pića ($r = .472$ $p < .01$) te između razine izbjegavanja i učestalosti konzumacije žestokih alkoholnih pića ($r = .319$, $p < .01$). Sudionici koji su imali višu razinu izbjegavanja i anksioznosti češće konzumiraju žestoka alkoholna pića.

Tablica 4.3.3.

Socijalni kontekst konzumacije alkohola (N = 187)

	<i>n</i>	%
Sam/a	35	18,7
S prijateljima, vršnjacima, kolegama itd.	187	100,0
S članom/ovima obitelji	80	42,8
S partnerom/icom	113	60,4

Svi sudionici koji su konzumirali alkoholna pića u posljednjih 12 mjeseci konzumirali su ih u socijalnom okruženju, odnosno s prijateljima, vršnjacima, kolegama itd. 60,4 % sudionika konzumiralo je alkohol u društvu partnera/ice, 42,8 % s članom/ovima obitelji, a 18,7 % sam/sama.

4.4. Odnos privrženosti i nemedicinske uporabe (zlouporabe) lijekova na recept

Tablica 4.4.1.

Povezanost dimenzija privrženosti i nemedicinske uporabe (zlouporabe) lijekova na recept

Varijabla	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	1.	2.	3.
1. Razina anksioznosti	192	3.33	1.06	-		
2. Razina izbjegavanja	192	2.39	.97	.227**	-	
3. Učestalost zlouporabe lijekova na recept	202	1.51	.98	.237**	.121	-

Napomena. ** $p < .01$

Kako bi se odgovorilo na **treći problem istraživanja**, ispitana je povezanost između dimenzija privrženosti i nemedicinske uporabe (zlouporabe) lijekova na recept. Dobiveni rezultati pokazuju statistički značajnu pozitivnu povezanost između razine anksioznosti i učestalosti zlouporabe lijekova na recept ($r = .237, p < .01$), odnosno sudionici koji iskazuju višu razinu anksioznosti češće zloupotrebljavaju lijekove na recept. Nije dobivena statistički značajna razlika između razine izbjegavanja i učestalosti zlouporabe lijekova na recept ($r = .121, p = .099$). Dobiveni rezultati djelomično potvrđuju hipotezu.

4.5. Odnos između privrženosti te konzumacije ilegalnih psihoaktivnih tvari i novih psihoaktivnih tvari

Tablica 4.5.1.

Povezanost dimenzija privrženosti i učestalosti konzumacije ilegalnih i novih psihoaktivnih tvari

Varijabla	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	1.	2.	3.
1. Razina anksioznosti	192	3.33	1.06	-		
2. Razina izbjegavanja	192	2.39	.97	.227**	-	
3. Učestalost konzumacije psihoaktivnih tvari	202	1.39	.57	.407**	.350**	-

Napomena. ** $p < .01$

Vezano uz **četvrti problem istraživanja**, dobivena je statistički značajna pozitivna povezanost između razine anksioznosti te učestalosti konzumacije ilegalnih i novih psihoaktivnih tvari ($r = .407, p < .01$). Također, dobivena je statistički značajna pozitivna povezanosti između razine izbjegavanja te učestalosti konzumacije ilegalnih i novih psihoaktivnih tvari ($r = .350, p < .01$). Sudionici s višom razinom anksioznosti i izbjegavanja češće konzumiraju ilegalne i nove psihoaktivne tvari. Dobiveni rezultati potvrđuju hipotezu.

Tablica 4.5.2.

Povezanost između dimenzija privrženosti i učestalosti konzumacije pojedinih vrsta ilegalnih i novih psihoaktivnih tvari

Učestalost konzumacije (<i>N</i> = 202)	Razina izbjegavanja (<i>N</i> = 192)	Razina anksioznosti (<i>N</i> = 192)
Marihuana	.532**	.339**
Ecstasy	.236**	.263**
Amfetamini	.368**	.296**
Metamfetamini	.023	.069
LSD	.037	.295**
„Magične gljive“	.165*	.223**
Kokain	.290**	.273**
Heroin	-.008	-.019
Ketamin	.136	.110
GHB/GBL	.134	.188**
Galaxy	.219**	.097

Napomena. ** $p < .01$, * $p < .05$

Rezultati iz Tablice pokazali su statistički značajnu pozitivnu povezanost između razine anksioznosti i učestalosti konzumacije marihuane ($r = .532$, $p < .01$), ecstasya ($r = .236$, $p < .01$), amfetamina ($r = .368$, $p < .01$), „magičnih gljiva“ ($r = .165$, $p < .05$), kokaina ($r = .290$, $p < .01$) i Galaxy-a ($r = .219$, $p < .01$). Sudionici koji imaju višu razinu anksioznosti češće konzumiraju marihuanu, ecstasy, amfetamine, „magične gljive“, kokain i Galaxy. Nije dobivena statistički značajna povezanost između razine anksioznosti i učestalosti konzumacije metamfetamina ($r = .023$, $p = .759$), LSD-a ($r = .037$, $p = .610$), heroina ($r = -.008$, $p = .916$), ketamina ($r = .136$, $p = .062$) i GHB-a/GBL-a ($r = .134$, $p = .067$). Nadalje, rezultati su pokazali statistički značajnu pozitivnu povezanost između razine izbjegavanja i učestalosti konzumacije marihuane ($r = .339$, $p < .01$), ecstasya ($r = .263$, $p < .01$), amfetamina ($r = .296$, $p < .01$), LSD-a ($r = .295$, $p < .01$), „magičnih gljiva“ ($r = .223$, $p < .05$), kokaina ($r = .273$, $p < .01$) i GHB-a/GBL-a ($r = .188$, $p < .01$). Sudionici koji imaju višu razinu izbjegavanja češće konzumiraju marihuanu, ecstasy, amfetamine, LSD „magične gljive“, kokain i GHB/GBL. Nije dobivena statistički značajna razlika između razine

anksioznosti i učestalosti konzumacije metamfetamina ($r = .069, p = .347$), heroina ($r = -.019, p = .792$), ketamina ($r = .110, p = .134$) i Galaxy-a ($r = .097, p = .184$)

Tablica 4.5.3.

Socijalni kontekst konzumacije ilegalnih psihoaktivnih tvari

	Marihuana ($N = 67$)		Amfetamini ($N = 41$)		Kokain ($N = 37$)	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Sam/a	26	38,8	4	9,7	2	5,4
S prijateljima, vršnjacima, kolegama itd.	64	95,5	33	80,5	32	86,5
S članom/ovima obitelji	5	7,4	3	4,9	2	5,4
S partnerom/icom	34	50,7	7	17,1	10	27

U Tablici 4.5.3. je prikazan socijalni kontekst konzumacije tri ilegalne psihoaktivne tvari koje su imale najveću životnu prevalenciju u istraživanju. Najveći broj ispitanika psihoaktivne tvari s prijateljima, vršnjacima, kolegama itd., odnosno njih 95,5 % marihuanu, 80,5 % amfetamine i 86,5 % kokain. S partnerom/icom 50,7 % sudionika konzumira marihuanu, 17,1 % amfetamine i 27 % kokain. Marihuanu 38,8 % sudionika konzumira sam/sama.

5. RASPRAVA

5.1. Osvrt na rezultate istraživanja

Istraživanje je provedeno na 216 sudionika u dobi od 18 do 30 godina koji su trenutno u romantičnoj vezi ili su tijekom života imali iskustvo romantičnog odnosa. Cilj istraživanja bio je ispitati odnos između konzumacije psihoaktivnih tvari i privrženosti prema romantičnom partneru. Istraživački problemi bili su usmjereni na ispitivanje pojedinih obilježja konzumacije legalnih psihoaktivnih tvari, uključujući broj popušanih cigareta i učestalost opijanja, te na učestalost konzumacije alkohola, lijekova na recept, ilegalnih psihoaktivnih tvari i novih psihoaktivnih tvari.

Kada se radi o prevalenciji konzumacije psihoaktivnih tvari, rezultati ovog istraživanja pokazali su kako je godišnja prevalencija konzumacije duhana i alkohola od strane mladih odraslih osoba nešto viša nego u općoj populaciji Republike Hrvatske, odnosno 54,6 % naspram 46,5 % za konzumaciju duhana te 94,4 % naspram 89 % za konzumaciju alkohola (Štimac Grbić i Glavak Tkalić, 2020.). Sukladno postojećoj statistici, alkohol i duhan najčešće su konzumirane psihoaktivne tvari. Životna prevalencija zlouporabe lijekova na recept u ovom je istraživanju bila znatno viša u odnosu na svjetsku populaciju, a iznosila je 33,2 % naspram 1,7 % (SAMHSA, 2023.). Kanabis je barem jednom tijekom života konzumiralo 33,2 % mladih odraslih osobama što je otprilike u skladu s općom populacijom Republike Hrvatske koja iznosi 36 % (Štimac Grbić i Glavak Tkalić, 2020.). Nasuprot tome, životna prevalencija konzumacije ostalih ilegalnih psihoaktivnih tvari u ovom je istraživanju iznosila 11,5 %, naspram 8 % u općoj populaciji mladih odraslih u RH (Štimac Grbić i Glavak Tkalić, 2020.). Nove psihoaktivne tvari tijekom života konzumiralo je 6,8 % sudionika što je znatno više od životne prevalencije mladih u općoj populaciji RH koja iznosi 3,1 % (Štimac Grbić i Glavak Tkalić, 2020.). Ipak, važno je napomenuti kako se ovdje radi o prigodnom uzorku kod kojeg postoji mogućnost da sudionici dijele neka slična obilježja (Milas, 2009.), a jedna od potencijalnih zajedničkih karakteristika je veća sklonost konzumaciji psihoaktivnih tvari. Ovaj nedostatak bit će detaljnije objašnjen u sljedećem poglavlju.

Prvi problem istraživanja postavljen je u smjeru ispitivanja povezanosti između dimenzija privrženosti prema romantičnom partneru i jednog od obilježja konzumacije duhana. Pripadajuća hipoteza postavljena je afirmativno, pri čemu se očekivala statistički značajna razlika između razine anksioznosti i izbjegavanja te broja popušanih cigareta dnevno. Opravdanje pretpostavke da će pušači s višim razinama anksioznosti i izbjegavanja pušiti veći broj cigareta dnevno leži u postojećoj teorijskoj podlozi i dosadašnjim istraživanjima. Teoretičari tvrde kako osobe s višim razinama anksioznosti i izbjegavanja imaju manju sposobnost samoregulacije emocija i aktivnog suočavanja s negativnim afektima. Upravo su zbog toga takvi pojedinci skloniji češćoj konzumaciji duhanskih proizvoda, iskazuju veću stopu ovisnosti o cigaretama te puše veći broj cigareta na dnevnoj bazi (Schindler i sur., 2005., Meredith i sur., 2020., Nakhoul i sur., 2020.). Pušenje se u

tom slučaju može smatrati jednim od mehanizama suočavanja sa stresom i negativnim emocijama (Nakhoul i sur., 2020.). Ipak, rezultati ovog istraživanja pokazali su neznačajnu povezanost između razine anksioznosti i izbjegavanja te broja popušanih cigareta dnevno čime hipoteza nije potvrđena. Moguće je da razlog neznačajne povezanosti leži u općenito pozitivnim stavovima hrvatskog stanovništva prema konzumaciji duhanskih proizvoda. Podaci ukazuju na to kako čak dvije petine mladih odraslih, odnosno njih 42 % iskazuje kako nema ništa protiv pušenja 10 ili više cigareta dnevno (Štimac Grbić i Glavak Tkalić, 2020.). U ovome slučaju moguće je kako pozitivni stavovi ne korespondiraju s dimenzijama privrženosti, već samo s pušenjem većeg broja cigareta na dnevnoj bazi. Nadalje, rezultatima istraživanja otkriveno je kako čak 96,9 % sudionika konzumira duhan u društvu prijatelja, vršnjaka ili kolega. Fenomen „socijalnog pušenja“ može opravdavati pojedinačnu konzumaciju duhana (Song i Ling, 2011.) neovisno o razinama anksioznosti i izbjegavanja ili tipu privrženosti pušača. Također, rezultati ovog istraživanja nisu u skladu s prethodnim u kojem su dimenzije privrženosti bile pozitivno povezana s pušenjem većeg broja cigareta (Meredith i sur., 2020.). Neznačajna povezanost može se objasniti s obzirom na način provedbe istraživanja, odnosno činjenicu da su rezultati dobiveni na temelju samoprocjene sudionika. Ovakve rezultate potrebno je gledati s oprezom budući da postoji mogućnost iskrivljavanja istinitosti i davanja socijalno poželjnih odgovora. Nadalje, za razliku od postojećih studija, u ovome se istraživanju nije ispitivala učestalost konzumacije duhana s kojom je moguće da bi se utvrdila statistički značajna pozitivna povezanost u odnosu na dimenzije privrženosti.

Drugi problem istraživanja odnosio se na ispitivanje povezanosti između razine anksioznosti i izbjegavanja te učestalosti konzumacije alkohola i učestalosti opijanja. Za navedeni problem postavljena je afirmativna hipoteza u smjeru dobivanja statistički značajne pozitivne povezanosti. Ovakva hipoteza postavljena je s obzirom da su prethodne studije otkrile pozitivnu povezanost između dimenzija privrženosti, negativnih međuljudskih interakcija i povećane ili rizične konzumacije alkohola (McNally i sur., 2003., Schindler i sur., 2005., Nakhoul i sur., 2020.). Rezultati istraživanja u potpunosti su potvrdili postavljenu hipotezu pri čemu osobe s višim razinama anksioznosti i izbjegavanja češće konzumiraju alkohol te se češće opijaju.

U usporedbi sa sigurno privrženim pojedincima, osobe s nesigurnim tipom privrženosti imaju više problema s intimnim romantičnim odnosima (Kassel i sur., 2007.). Pretpostavlja se da poteškoće djelomično proizlaze iz strategija regulacije afekata koje koriste osobe s nesigurnom privrženosti. Osobe s preokupiranim (anksiozno-ambivalentnim) tipom privrženosti međuljudske interakcije mogu ocijeniti kao prijetnje napuštanja što dovodi do hiperaktivacije sustava privrženosti i intenzivnog traženja blizine kako bi regulirale psihološki stres (Bartholomew i Horowitz, 1991.). Teoretičari tvrde kako pojedinci s višim razinama anksioznosti češće piju alkohol kako bi umanjili svoju anksioznost proizašlu iz straha od napuštanja (Schindler i sur., 2005.). Nasuprot tome, izbjegavajući pojedinci deaktiviraju sustav privrženosti što im pomaže u suočavanju sa strahom od intimnosti. Posljedično, osobe s izbjegavajućim tipom privrženosti udaljavaju se od svojih partnera što rezultira lošijim funkcioniranjem romantičnoga odnosa (Bartholomew i Horowitz, 1991.). Pri tome je moguće da osobe koje iskazuju više razina izbjegavanja češće piju alkoholna pića i češće se opijaju kako bi umanjili osjećaj emocionalne ovisnosti o drugoj osobi (Schindler i sur., 2005.). Kao i kod konzumacije duhana, vjerojatno je da socijalno okruženje opravdava češću konzumaciju alkoholnih pića (Galea i sur., 2004.). Rezultati istraživanja pokazali su kako svi sudionici koji su u posljednjih 12 mjeseci konzumirali alkoholna pića, piju alkohol u prisutnosti prijatelja, vršnjaka, kolega itd. Nadalje, više od polovice sudionika, odnosno njih 60,4 % pije alkohol u prisutnosti romantičnog partnera/ice. Kod pojedinaca koji iskazuju nesigurnu privrženost prema romantičnom partneru, konzumacija alkohola u prisutnosti partnera može predstavljati učinkoviti način regulacije negativnih emocija u intimnim romantičnim odnosima. Budući da osobe s preokupiranim tipom privrženosti imaju tendenciju da pate od percipiranog nedostatka intimnosti od strane romantičnog partnera, vjerojatnije je da će upravo oni češće piti sa svojim partnerom kako bi se lakše nosili s navedenim problemom. S druge strane, vjerojatnije je da će osobe s izbjegavajućim tipom privrženosti češće piti odvojeno od romantičnog partnera, koristeći se alkoholom kao sredstvom distanciranja u svrhu nošenja sa strahom od intimnosti (Nakhoul i sur., 2020.). Povezanost između dimenzija privrženosti i konzumacije alkohola u prisutnosti romantičnoga partnera svakako bi trebalo ispitati u budućim istraživanjima.

U **trećem problemu istraživanja** ispitivala se povezanost između dimenzija privrženosti i učestalosti nemedicinske uporabe (zlouporabe) lijekova na recept. S obzirom na prethodne rezultate istraživanja koji podupiru postojanje odnosa između dimenzija privrženosti i zlouporabe lijekova na recept (Meredith i sur., 2020., Davidson i Ireland, 2009., Papp, 2010.), i u ovome se slučaju očekivala statistički značajna pozitivna povezanost. Međutim, rezultati istraživanja samo su djelomično potvrdili hipotezu. Dobivena je statistički značajna pozitivna povezanost između razine anksioznosti i učestalosti zlouporabe lijekova na recept, dok je između razina izbjegavanja i učestalosti zlouporabe lijekova na recept povezanost bila neznačajna. Kao što je već spomenuto, sigurna privrženost ukazuje na visoko samopoštovanje i pozitivnu sliku o drugima, dok preokupirana odražava negativnu samopercepciju i manifestira se kao strah od napuštanja, traženje pažnje i ovisnost o bliskom kontaktu. Nasuprot tome, izbjegavajuća privrženost odražava negativnu percepciju drugih što se očituje kao strah od emocionalne ovisnosti i sklonost autonomiji (Bartholomew i Horowitz, 1991.). Oba tipa privrženosti imaju poteškoće s razvijanjem intimnosti i zdrave bliskosti, stoga je za očekivati da će se osobe s višim razinama anksioznosti i izbjegavanja češće upuštati u nemedicinsku uporabu lijekova u svrhu samoliječenja i samoumirivanja. Nedostatak povezanosti između dimenzije izbjegavanja i zlouporabe lijekova na recept može se objasniti pretpostavkom da osobe s višim razinama izbjegavanja premalo prijavljuju zlouporabu psihoaktivnih tvari, za razliku od osoba s višim razinama anksioznosti koje su sklonije pretjerano prijavljivati rizična ponašanja (Schindler i sur., 2005.).

Četvrti problem istraživanja ispitivao je povezanost između dimenzija privrženosti i konzumacije ilegalnih i novih psihoaktivnih tvari. Sudionicima je za svaku psihoaktivnu tvar (uključujući kanabis, ecstasy, amfetamine, metamfetamine, LSD, „magične gljive“, kokain, heroin, ketamin, GHB/GBL i Galaxy) postavljeno zasebno pitanje o učestalosti njezine konzumacije. Na temelju dobivenih odgovora, formiran je sumarni rezultat koji označava varijablu učestalosti konzumacije ilegalnih i novih psihoaktivnih tvari. Pretpostavljalo se da će rezultati istraživanja pokazati statistički značajnu pozitivnu povezanost, odnosno da će osobe s višim razinama anksioznosti i izbjegavanja češće konzumirati psihoaktivne tvari. S obzirom da poteškoće u razvoju „sigurne baze“ s romantičnim partnerom mogu rezultirati korištenjem psihoaktivnih

tvary u svrhu stvaranja alternativnog odnosa privrženosti (Flores, 2006., Kassel i sur., 2007., Alvarez-Monjaras i sur., 2019.), za očekivati je da će se osobe s višim razinama anksioznosti i izbjegavanja češće upuštati u ovakvo rizično ponašanje. U prilog postavljenoj hipotezi idu i već postojeća istraživanja koja su utvrdila povezanost između dimenzija privrženosti i konzumacije ilegalnih psihoaktivnih tvari (Doumas i sur., 2006., Thorberg i Lyyers; 2006., Momeňe i sur., 2021.). Njihova otkrića podupiru ideju da više razine nesigurne privrženosti predstavljaju čimbenik rizika za razvoj poremećaja ovisnosti (Fairbairn i sur., 2018.). Nadalje, češća zloupotreba psihoaktivnih tvari kod osoba s nesigurnim tipom privrženosti ima svoje neurobiološke dokaze pri čemu se kod konzumacije psihoaktivnih tvari i prilikom procesa nastanka sigurne privrženosti luče jednake vrste endorfina uključujući dopamin i oksitocin (Schindler, 2019.). Sukladno svemu navedenome, rezultati istraživanja potvrdili su postavljenu hipotezu. U studijama provedenim na romantičnim partnerima utvrđena je sličnost između partnera i njihovog korištenja ilegalnih droga (McLeod, 1995., prema Andrews i sur., 2002., Fisher i sur., 2016.). Od 202 sudionika, njih 67 je konzumiralo marihuanu barem jednom u životu. Od toga je polovica sudionika (50,7 %) konzumirala marihuanu u društvu romantičnog partnera. Ovi podaci podupiru ideju o odabiru romantičnoga partnera na temelju njihovih obrazaca ponašanja vezanih uz zluporabu psihoaktivnih tvari (Gudonis-Miller i sur., 2012.), no ovakvu je povezanost potrebno dodatno ispitati u budućim istraživanjima.

Zaključno, dobiveni rezultati i potvrđene hipoteze u skladu su s brojnom postojećom literaturom koja se bavila temom privrženosti i konzumacijom psihoaktivnih tvari. Podaci koji upućuju na češću konzumaciju alkohola, češće opijanje, češću zloupotrebu lijekova na recept te češću konzumaciju ilegalnih i novih psihoaktivnih tvari kod osoba s višim razinama dimenzija privrženosti mogu se poistovjetiti s onima provedenim u prethodnim istraživanjima te postojećim teorijskim postavkama. Moguće je da nepostojanje povezanosti s brojem popušanih cigareta u ovom slučaju predstavlja iznimku.

5.2. Ograničenja i preporuke za buduća istraživanja

Nakon provedenog istraživanja, potrebno je na njega kritički se osvrnuti te istaknuti postojeća ograničenja kao i preporuke za buduća istraživanja. Jedno od glavnih ograničenja ovog istraživanja je nemogućnost zaključivanja o uzročno-posljedičnim vezama između ispitivanih konstrukata i varijabli. S obzirom da se koristio korelacijski nacrt istraživanja, na temelju dobivenih rezultata možemo zaključivati samo o postojanju povezanosti, no ne i o smjeru te povezanosti. U obzir je potrebno uzeti dodatan nedostatak koji se javlja u ovakvim vrstama istraživanja, a to je problem treće varijable (Milas, 2009.). Ipak, svaka kontrola varijabli u ovakvom bi istraživanju bila neetična s obzirom da bi morali manipulirati učestalošću konzumacije različitih vrsta psihoaktivnih tvari kod sudionika te neizvediva budući da nije moguće kontrolirati nečiji tip i dimenzije privrženosti. Iako postoje određena ograničenja, korištenje korelacijskog nacrta zbog nemogućnosti manipulacije varijablama u ovome je slučaju opravdano. Osim toga, jedna od glavnih prednosti korelacijskoga nacrta je njegova ekonomičnost koja uključuje mogućnost ispitivanja odnosa između većeg broja varijabli u što kraćem vremenu (Milas, 2009.). Nadalje, jedan od nedostataka istraživanja je korištenje neprobabilističkog prigodnog uzorka koji je sam po sebi nereprezentativan te nam ne nudi mogućnost generalizacije rezultata na opću populaciju. Većinu sudionika su činile žene (70,8%) te je više od polovice sudionika imalo status učenika/ice ili studenta/ice (62,1 %) što ističe nesrazmjer sudionika u odnosu na opću populaciju i dodatno dovodi u pitanje reprezentativnost uzorka. Također, broj sudionika uvelike je ovisio o socijalnim kontaktima istraživačice s obzirom da je većina sudionika prikupljena slanjem privatnih poruka preko društvenih mreža. Sukladno navedenom, postoji velika mogućnost da su sudionici dijelili neke iste ili slične karakteristike, kao što je npr. studentski status ili manja/veća sklonost konzumacije određenih psihoaktivnih tvari u odnosu na opću populaciju. Ipak, s obzirom da ne postoji okvir uzorkovanja, odnosno popis svih osoba u dobi od 18 do 30 godina koje su trenutno u romantičnoj vezi ili su tijekom života imali iskustvo veze, u ovome istraživanju nije bilo moguće koristiti probabilistički uzorak. Postoji i nekolicina ograničenja koja se odnose na samu metodu prikupljanja podataka. Nedostaci web ankete uključuju nisku motivaciju sudionika da ju ispune do kraja, opadanje broja sudionika s vremenom,

uskraćivanje pojedinih odgovora te zasićenost društva web anketama na različitim društvenim mrežama (Galešić, 2005.). O istinitosti ovih podataka svjedoči brojka od 57 sudionika koji izbačeni iz uzorka zbog nepotpunih odgovora i nemogućnosti obrađivanja njihovih podataka. Još jedan od potencijalnih razloga izostanka dijela ili svih odgovora kod sudionika mogao bi biti preosobna tema ili neugodna pitanja vezana uz odnos prema romantičnom partneru i konzumaciju psihoaktivnih tvari, osobito onih ilegalnih. Osim toga, moguće je da su neki od ispitanika davali socijalno poželjne odgovore kako bi prikazali romantičnu vezu boljom nego što ona zapravo jest ili umanjili učestalost konzumacije pojedinog sredstva ovisnosti. Navedeno se nastojalo ublažiti isticanjem anonimnosti upitnika. Još jedan od nedostataka *online* istraživanja jest činjenica da nije moguće osigurati standardizirane uvjete prilikom ispunjavanja upitnika. Sudionici su bili izloženi različitim okolinskim uvjetima koji su mogli ometati njihovu koncentraciju. Osim toga, postojala je veća vjerojatnost pojave zamora i odustajanja sudionika koji su ankete ispunjavali na mobilnim uređajima s obzirom da je sustav *LimesSurvey* prvenstveno osmišljen za rješavanje na računalu. Unatoč navedenim nedostacima, postoje brojne prednosti ove metode prikupljanja podataka. Web anketa je izrazito ekonomična, ne zahtjeva dodatne financijske troškove, nudi mogućnost brzog ispunjavanja upitnika te omogućuje visoku razinu privatnosti i anonimnosti sudionika (Milas, 2009.). Ipak, za ispitivanje šireg spektra privrženosti prema romantičnom partneru umjesto mjera samoprocjene bilo bi potrebno koristiti metodu intervjua. S obzirom da je povezanost između dimenzija privrženosti i broja popušanih cigareta dnevno bila neznčajna, u budućim istraživanjima svakako bi valjalo u odnos dovesti privrženosti i učestalost konzumacije duhanskih proizvoda. Također, osim ispitivanja socijalnog konteksta konzumacije određene psihoaktivne tvari, preporuča se ispitivanje povezanosti između konzumacije psihoaktivne tvari s određenom osobom (npr. s partnerom/icom) te učestalosti njezine konzumacije te ispitivanje sličnosti obrazaca konzumacije psihoaktivnih tvari između partnera. Osim toga, konzumacija psihoaktivnih tvari mogla bi se dovoditi u odnos s drugim konstruktima značajnim za praksu socijalnog rada kao što su privrženost prema roditeljima ili prijateljima, roditeljski odgoj, samopoštovanje, samopoimanje, socioekonomski status itd. Završna preporuka za buduća istraživanja je ta da bi se uzorak mogao prošiti s

populacije mladih odraslih osoba u Republici Hrvatskoj na adolescente i odrasle osobe.

5.3. Praktične implikacije rezultata

Podaci istraživanja koji ukazuju na visoke prevalencije konzumacije ilegalnih psihoaktivnih tvari među populacijom mladih odraslih svakako su zabrinjavajući. Kanabis je tijekom života konzumiralo čak 33,2 % sudionika, dok su druge najčešće korištene ilegalne psihoaktivne tvari amfetamini, kokain i „magične gljive“ sa životnom prevalencijom od oko 20 %. Također, godišnje prevalencije konzumacije legalnih sredstava ovisnosti nikako nisu zanemarive. U posljednjih 12 mjeseci gotovo svi sudionici (94,4 %) su konzumirali alkoholna pića, dok je više od polovice njih (54,6 %) konzumiralo je duhanske proizvode. Nadalje, životna prevalencija nemedicinske uporabe, odnosno zloruporabe lijekova na recept iznosila je visokih 32,2 %. Zloruporaba psihoaktivnih tvari svakako ostavlja ozbiljne prijetnje zdravlju, dobrobiti i sigurnosti konzumentima te njihovoj užoj i široj socijalnoj zajednici. Nakon razmatranja različitih teorijskih koncepata i postojeće literature te provedbom ovog istraživanja, možemo zaključiti kako postoje čvrsti dokazi o privrženosti kao rizičnom ili zaštitnom čimbeniku za konzumaciju psihoaktivnih tvari. U konkretnom slučaju, ključne varijable povezane s privrženošću prema romantičnom partneru kao što su otvorena komunikacija između partnera, međusobno poštovanje, uvažavanje interesa, tolerancija i povjerenje, predstavljaju temelje na kojima se mogu graditi intervencije usmjerene na zloruporabu psihoaktivnih tvari među mladima. Osim programa koji se odnose na izgradnju zdravoga odnosa s romantičnim partnerom, s prevencijom je potrebno krenuti i mnogo ranije. Budući da privrženost svoje začetke ima u odnosu između djeteta i primarnoga skrbnika, svakako je potrebno osmisliti programe namijenjene roditeljima koji će ih opremiti potrebnim znanjima i vještinama odgoja djece te koji uključuju izgradnju bliskosti i sigurne privrženosti. Nadalje, potrebno je podizati svijest javnosti o visokoj prevalenciji konzumacije psihoaktivnih tvari među mladim odraslima te isto predstaviti kao ozbiljan problem suvremenoga svijeta. Osim toga, javnost je potrebno educirati o važnosti razvoja sigurne privrženosti kao zaštitnoga čimbenika od uključivanja u rizična ponašanja. Udruge za mlade, društvene organizacije, crkve, škole i fakulteti trebaju razviti

strategije koje promiču visoku razinu obiteljske ili partnerske povezanosti te potiču komunikaciju između romantičnih partnera. Također, psiholozi, socijalni radnici i drugi zdravstveni djelatnici trebali bi podizati svijesti o štetnosti zlouporabe psihoaktivnih tvari, osobito kod rizične populacije mladih odraslih osoba. Ukoliko ipak dođe do problematičnog ponašanja vezanog uz konzumaciju psihoaktivnih tvari ili do poremećaja ovisnosti, navedeni stručnjaci trebali bi pojedincima znati pružiti potrebne usluge savjetovanja ili osigurati adekvatno liječenje. Za liječenje poremećaja ovisnosti svakako bi se mogli usvojiti pristupi individualiziranog liječenja koji se temelje na teoriji privrženosti. Međutim, osim razvoja sigurne privrženosti, na umu je potrebno imati da postoje i druge brojne determinante koje mogu djelovati kao rizični čimbenici prilikom konzumacije psihoaktivnih tvari, a koje je potrebno dodatno istražiti.

6. ZAKLJUČAK

Ovo istraživanje provedeno je s ciljem utvrđivanja odnosa između privrženosti prema romantičnom partneru i konzumacije psihoaktivnih. Provedeno je kvantitativno istraživanje te je korišten neeksperimentalni korelacijski nacrt. Pomoću četiri istraživačka problema nastojala se utvrditi povezanost između dimenzija privrženosti (anksioznost i izbjegavanje) te određenih obilježja konzumacije psihoaktivnih tvari. Na temelju rezultata prijašnjih istraživanja, teorije privrženosti i teorijskih koncepata koji u odnos dovode navedene konstrukte, postavljene su afirmativne hipoteze koje su očekivale statistički značajnu pozitivnu povezanost. Ciljna populacija bili su mlade odrasle osobe u dobi od 18 do 30 godina koje su trenutno u romantičnoj vezi ili imaju iskustvo veze. Podaci su prikupljeni pomoću web ankete, a obrada podataka vršila se pomoću programa IBM SPSS Statistics Data Editor.

Sukladno rezultatima provedenog istraživanja zaključuje se da postoji statistički značajna pozitivna povezanost između obje dimenzije privrženosti i učestalosti konzumacije alkohola, učestalosti opijanja te učestalosti konzumacije ilegalnih i novih psihoaktivnih tvari. Drugim riječima, osobe koje imaju više razine anksioznosti i izbjegavanja, češće konzumiraju alkohol, češće se opijaju te češće

konzumiraju ilegalne i nove psihoaktivne tvari. Nadalje, utvrđena je statistički značajna pozitivna povezanost između razine anksioznosti i nemedicinske uporabe (zlouporabe) lijekova na recept, dok je između razine izbjegavanja povezanost bila neznačajna. Također, rezultati su pokazali neznačajnu povezanost između dimenzija privrženosti i broja popušanih cigareta dnevno.

Svrha ovoga rada bila je doprinijeti novim spoznajama o tome kako je sklonost ljudi da stvaraju snažne privržene veze sa značajnim drugim povezana s upotrebom određenih sredstava ovisnosti. Teorija privrženosti i postojeća literatura ovoj temi pružaju svoj teorijski doprinos te daju trajnu nadu onima koji se bore za zlouporabom psihoaktivnih tvari. Ipak, potrebna su daljnja istraživanja kako bi se produbila etiologija ovog raširenog problema.

POPIS TABLICA

Tablica 1.2.1. Dvodimenzionalni model odrasle privrženosti (Bartholomew i Horowitz, 1991.).....	4
Tablica 4.1.1. Prevalencija konzumacije legalnih psihoaktivnih tvari.....	17
Tablica 4.1.2. Životna prevalencija konzumacije ilegalnih psihoaktivnih tvari.....	17
Tablica 4.1.3. Životna prevalencija konzumacije novih psihoaktivnih tvari.....	18
Tablica 4.1.4. Tipovi privrženosti romantičnom partneru.....	18
Tablica 4.2.1. Povezanost između dimenzija anksioznosti i izbjegavanja te broja popušanih cigareta dnevno.....	19
Tablica 4.2.2. Socijalni kontekst konzumacije duhana.....	20
Tablica 4.3.1 Povezanost između dimenzija privrženosti, učestalosti konzumacije alkoholnih pića i učestalosti opijanja.....	20
Tablica 4.3.2. Povezanost dimenzija privrženosti i konzumacije pojedinih vrsta alkoholnih pića.....	21
Tablica 4.3.3. Socijalni kontekst konzumacije alkohola.....	22
Tablica 4.4.1. Povezanost dimenzija privrženosti i nemedicinske uporabe (zlouporebe) lijekova na recept.....	22
Tablica 4.5.1. Povezanost dimenzija privrženosti i učestalosti konzumacije ilegalnih i novih psihoaktivnih tvari.....	23
Tablica 4.5.2. Povezanost između dimenzija privrženosti te učestalosti konzumacije pojedinih vrsta ilegalnih i novih psihoaktivnih tvari.....	24
Tablica 4.5.3. Socijalni kontekst konzumacije ilegalnih psihoaktivnih tvari.....	25

LITERATURA

Alvarez-Monjaras, M., Mayes, L. C., Potenza, M. N., & Rutherford, H. J. (2019). A developmental model of addictions: integrating neurobiological and psychodynamic theories through the lens of attachment. *Attachment & human development*, 21(6), 616-637.

Andrews, J. A., Tildesley, E., Hops, H., & Li, F. (2002). The influence of peers on young adult substance use. *Health Psychology*, 21(4), 349–357.

Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment Styles among Young Adults: A Test of a Four-Category Model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226–244.

Bowlby, J. (1973). *Attachment and Loss: Vol. 2. Separation: Anxiety and Anger*. New York: Basic.

Davidson, S., & Ireland, C. (2009). Substance misuse: the relationship between attachment styles, personality traits and coping in drug and non-drug users. *Drugs and Alcohol Today*, 9(3), 22–27.

Dollar, C. B., & Hendrix, J. A. (2018). “I’m Not a Traditional Woman”: Tranquilizer Misuse as Self-Medication Among Adult Women. *American Behavioral Scientist*, 62(11), 1-24.

Doumas, D. M., Blasey, C. M. i Mitchell, S. (2006). Adult Attachment, Emotional Distress, and Interpersonal Problems in Alcohol and Drug Dependency Treatment. *Alcoholism Treatment Quarterly*, 24(4), 41-54.

Đuranović, M. (2014). Rizično socijalno ponašanje adolescenata u kontekstu vršnjaka. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 63(1-2), 119-132.

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. (2020). *ESPAD report 2019 – Results from the European school survey project on alcohol and other drugs*, Publications Office. Preuzeto s: <http://espad.org/> (12. 8.2024.)

Fairbairn, C. E., Briley, D. A., Kang, D., Fraley, R. C., Hankin, B. L., & Ariss, T. (2018). A meta-analysis of longitudinal associations between substance use and interpersonal attachment security. *Psychological Bulletin*, 144(5), 532–555.

Feeney, J.A. & Noller, P. (1991). Attachment Style as a Predictor of a Adult Romantic Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(2), 281-291.

Fisher, H. E., Xu, X., Aron, A., & Brown, L. L. (2016). Intense, passionate, romantic love: a natural addiction? How the fields that investigate romance and substance abuse can inform each other. *Frontiers in psychology*, 7, 190-300.

Flores, P. J. (2006). Conflict and repair in addiction treatment: An attachment disorder perspective. *Journal of Groups in Addiction & Recovery*, 1(1), 5–26.

Galea, S., Nandi, A., & Vlahov, D. (2004). The social epidemiology of substance use. *Epidemiologic reviews*, 26(1), 36-52.

Galešić, M. (2005). Anketna istraživanja putem interneta: Mogući izvori pogrešaka. *Društvena istraživanja*, 14(1-2 (75-76)), 297-320.

Gudonis-Miller, L. C., Lewis, L., Tong, Y., Tu, W., & Aalsma, M. C. (2012). Adolescent romantic couples influence on substance use in young adulthood. *Journal of Adolescence*, 35(3), 638–647.

Hazan, C., & Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological inquiry*, 5(1), 1-22.

Ignaszewski, M. J. (2021). The Epidemiology of Drug Abuse. *The Journal of Clinical Pharmacology*, 61(S2), 11-17.

Jinyao, Y., Xiongzhaohao, Z., Auerbach, R. P., Gardiner, C. K., Lin, C., Yuping, W., & Shuqiao, Y. (2012). Insecure attachment as a predictor of depressive and anxious symptomology. *Depression and anxiety*, 29(9), 789-796.

Kamenov, Ž. i Jelić, M. (2003). Validacija instrumenta za mjerenje privrženosti u različitim vrstama bliskih odnosa: Modifikacija Brennanovog inventara iskustva u bliskim vezama. *Suvremena psihologija*, 6(1), 73-91.

Kassel, J. D., Wardle, M., & Roberts, J. E. (2007). Adult attachment security and college student substance use. *Addictive behaviors*, 32(6), 1164-1176.

McNally, A. M., Palfai, T. P., Levine, R. V., & Moore, B. M. (2003). Attachment dimensions and drinking-related problems among young adults. *Addictive Behaviors*, 28(6), 1115–1127.

Meredith, P., Moyle, R., & Kerley, L. (2020). Substance use: links with sensory sensitivity, attachment insecurity, and distress in young adults. *Substance use & misuse*, 55(11), 1817-1824.

Milas, G. (2009). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Mohamad, M., Mohammad, M., Mat Ali, N. A., & Awang, Z. (2018). The impact of life satisfaction on substance abuse: delinquency as a mediator. *International Journal of Adolescence and Youth*, 23(1), 25-35.

Momeñe, J., Estévez, A., Pérez-García, A. M., Jiménez, J., Chávez-Vera, M. D., Olave, L., & Iruarrizaga, I. (2021). Substance abuse and its relationship to emotional dependence, attachment and emotional regulation in adolescents. *Annals of psychology*, 37(1), 121-132.

Nakhoul, L., Obeid, S., Sacre, H., Haddad, C., Soufia, M., Hallit, R., Akel, M., Salameh P. & Hallit, S. (2020). Attachment style and addictions (alcohol, cigarette, waterpipe and internet) among Lebanese adolescents: a national study. *BMC Psychology*, 8(1), 1-10.

Papp, L. M. (2010). Prescription drug misuse among dating partners: Within-couple associations and implications for intimate relationship quality. *Psychology of Addictive Behaviors*, 24(3), 415-423.

Pietromonaco, P. R., Uchino, B., & Dunkel Schetter, C. (2013). Close relationship processes and health: implications of attachment theory for health and disease. *Health Psychology*, 32(5), 499.

Pinquart, M. (2023). Associations of self-esteem with attachment to parents: A meta-analysis. *Psychological Reports, 126*(5), 2101-2118.

Richter, L., Pugh, B. S., Smith, P. H. i Ball, S. A. (2017). The co-occurrence of nicotine and other substance use and addiction among youth and adults in the United States: implications for research, practice, and policy. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse, 43*(2), 132- 145.

Rowe, C. L., & Liddle, H. A. (2003). Substance abuse. *Journal of Marital and Family Therapy, 29*(1), 97-120.

Schindler, A., Thomasius, R., Sack, P., Gemeinhardt, B., Kustner, U., & Eckert, J. (2005). Attachment and substance use disorders: A review of the literature and a study in drug dependent adolescents. *Attachment & Human Development, 7*(3), 207–228.

Schindler, A. (2019). Attachment and Substance Use Disorders—Theoretical Models, Empirical Evidence, and Implications for Treatment. *Frontiers in Psychiatry, 10*, 1-13.

Skjærvø, I., Skurtveit, S., Clausen, T., & Bukten, A. (2017). Substance use pattern, self-control and social network are associated with crime in a substance-using population. *Drug and alcohol review, 36*(2), 245-252.

Soča M., i Babić, D. (2015). Pojavnost psihoaktivnih tvari u srednjoškolske mladeži. *Zdravstveni glasnik, 1*(1), 44-50.

Spéder, Z., Murinkó, L., i Settersten Jr, R. A. (2014). Are conceptions of adulthood universal and unisex? *Ages and social markers in 25 European countries. Social Forces*, 92(3), 873-898.

Song, A. V., & Ling, P. M. (2011). Social Smoking Among Young Adults: Investigation of Intentions and Attempts to Quit. *American Journal of Public Health*, 101(7), 1291–1296.

Substance Abuse and Mental Health Services Administration (SAMHSA). (2024). *Results from the 2023 National Survey on Drug Use and Health: Summary of National Findings*. Center for Behavioral Health Statistics and Quality, Substance Abuse and Mental Health Services Administration. Preuzeto s: <https://store.samhsa.gov/product/results-2022-national-survey-drug-use-and-health-nsduh-key-substance-use-and-mental-health> (16. 8.2024)

Štimac Grbić, D., i Glavak Tkalić, R. (2020). *Uporaba sredstava ovisnosti u općoj populaciji Republike Hrvatske: 2019. i analiza trendova uporabe 2011.-2019.* Zagreb: Hrvatski zavod za javno zdravstvo i Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

Tasca, G. A., & Balfour, L. (2014). Attachment and eating disorders: A review of current research. *International Journal of Eating Disorders*, 47(7), 710-717.

Thorberg, F. A., & Lyvers, M. (2006). Attachment, fear of intimacy and differentiation of self among clients in substance disorder treatment facilities. *Addictive Behaviors*, 31(4), 732–737.

Wise, M. H., Weierbach, F., Cao, Y., & Phillips, K. (2017). Tobacco Use and Attachment Style in Appalachia. *Issues in Mental Health Nursing*, 38(7), 562–569

United Nations International Drug Control Programme (UNDOC) (2021). *World drug report*. Oxford University Press, USA. Preuzeto s: <https://www.unodc.org/unodc/data-and-analysis/wdr2021.html> (15. 8.2024.)